

WIKTOR KULERSKI

WIKTOR KULERSKI

Patriotyzm
zaklęty
w czcionkach

RYSZARD BOBER
KAZIMIERZ KLEINA
SENATOROWIE RP

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

URZĄD MIEJSKI
W GRUDZIĄDZU

WIKTOR KULERSKI

1865–1935

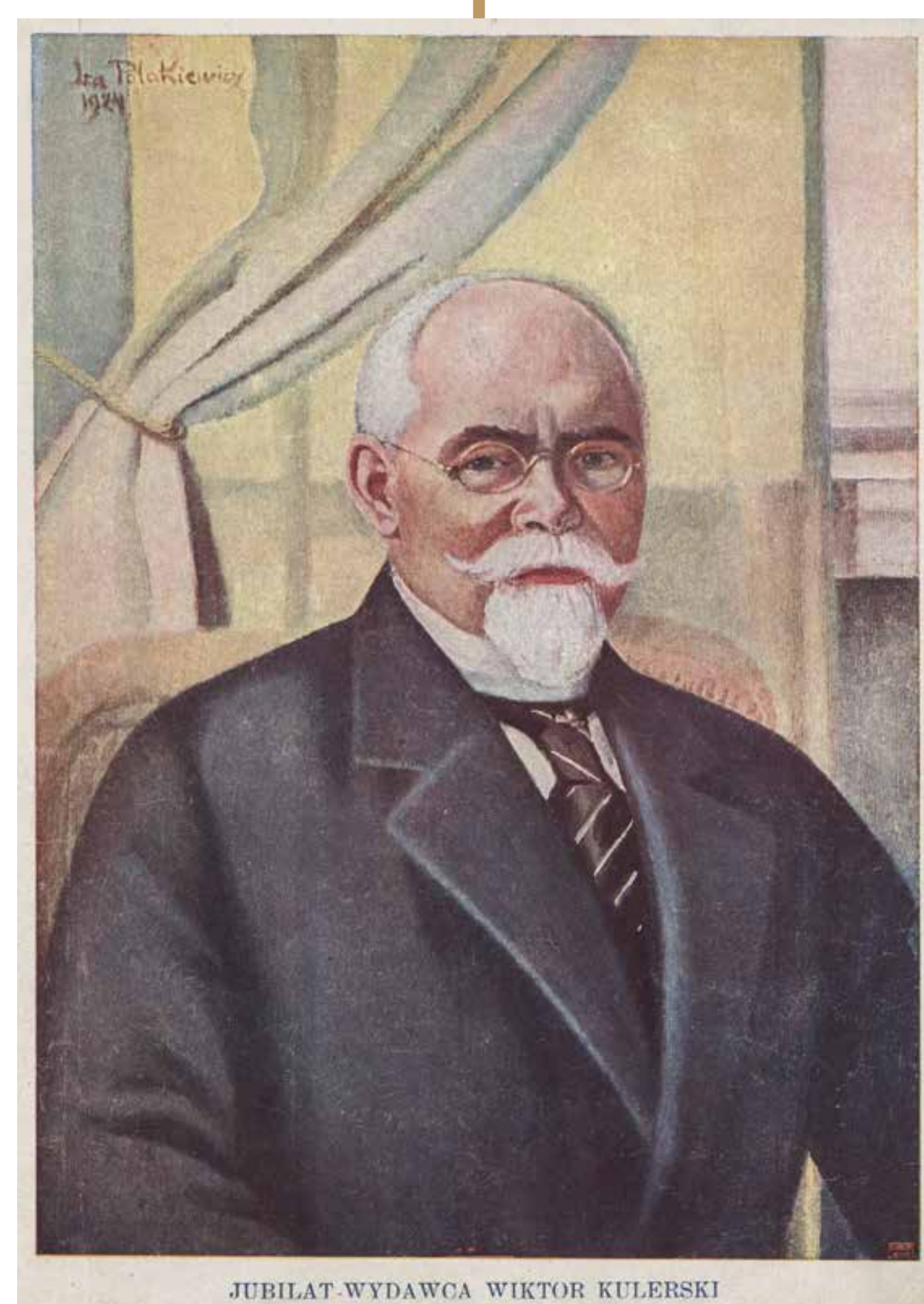
Polski nauczyciel, dziennikarz, wydawca i polityk. Za zorganizowanie potajemnych obchodów rocznicy odsieczy wiedeńskiej został w 1883 roku wydany z Seminarium Nauczycielskiego w Grudziądzu. Zgermanizowany ojciec wyrzucił go za to z domu. W 1894 roku Kulerski wrócił do Grudziądza, założył Zakłady Graficzne i zaczął wydawać „Gazetę Grudziądzką”. Periodyk w 1914 roku był największym polskim czasopismem na świecie. W latach 1903–1911 zasiadał w niemieckim Reichstagu, a w latach 1928–1935 w Senacie RP.

Najważniejsze daty z życia i działalności

1865	przyjście na świat w Grucie, koło Grudziądza
1883	wydalenie z Królewsko-Pruskiego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Grudziądzu za zorganizowanie potajemnych obchodów rocznicy odsieczy wiedeńskiej
1887	zdanie egzaminu nauczycielskiego w Tucholi
1887–1890	praca w charakterze nauczyciela w Sopocie
1891/1892	redaktor „Gazety Polskiej” w Berlinie
1893	redaktor „Gazety Gdańskiej”
1894	założenie Zakładów Graficznych i rozpoczęcie wydawania „Gazety Grudziądzkiej” (na początku I wojny światowej największego polskiego pisma na świecie!)
1903–1911	poseł dwóch kadencji w niemieckim Reichstagu
1912	założenie Katolicko-Polskiej Partii Ludowej w Grudziądzu
1928–1935	senator dwóch kadencji w Senacie RP
1935	śmierć w Owczarkach, koło Grudziądza

Wiktor Kulerski jako poseł do Reichstagu w kadencji 1907–1912

Źródło: Zbiory Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu, autor reprodukcji cyfrowej: nieznan.

Źródło: Kalendarz Jubileuszowy 30-lecia Gazety Grudziądzkiej na rok 1925, Grudziądz 1924, s. 3. Praca ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, sygn. MAG 8751, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

WIKTOR
KULERSKI

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Na cześć Jubilata

Przed Twoją pracą chylimy dziś głowy,
Nas tysiące, siermiężnego ludu,
Dla którego Tyś nie szczędził trudu,
By mu zerwać ciemnoty okowy.

Tyś się na świat Polakiem urodził,
Chociaż Niemcem chcieli mieć rodzice,
Bóg Cię zesłał, byś w pruską przyłbicę
Siłą czynu swojego ugodził.

I rozbiłeś ich czyn niszczycielski,
Przeszkodziłeś wyprzeć nas od morza,
Wolnej Polski powstająca zorza –
To Ty byłeś – Wiktorze Kulerski.

Wiersz Romana Wróblewskiego na cześć Wiktora Kulerskiego

Źródło: Kalendarz Jubileuszowy 30-lecia Gazety Grudziądzkiej na rok 1925, Grudziądz 1924, s. 14.
Praca ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, sygn. MAG 8751.

Wiktor Kulerski w fotelu

Źródło: Zbiory Biblioteki Miejskiej
im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu,
autor reprodukcji cyfrowej: nieznany.

Okulary i fajki Wiktora Kulerskiego

Źródło: Zbiory Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego
w Grudziądzu, autor zdjęć: Tomasz Dorawa.

**WIKTOR
KULERSKI**

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

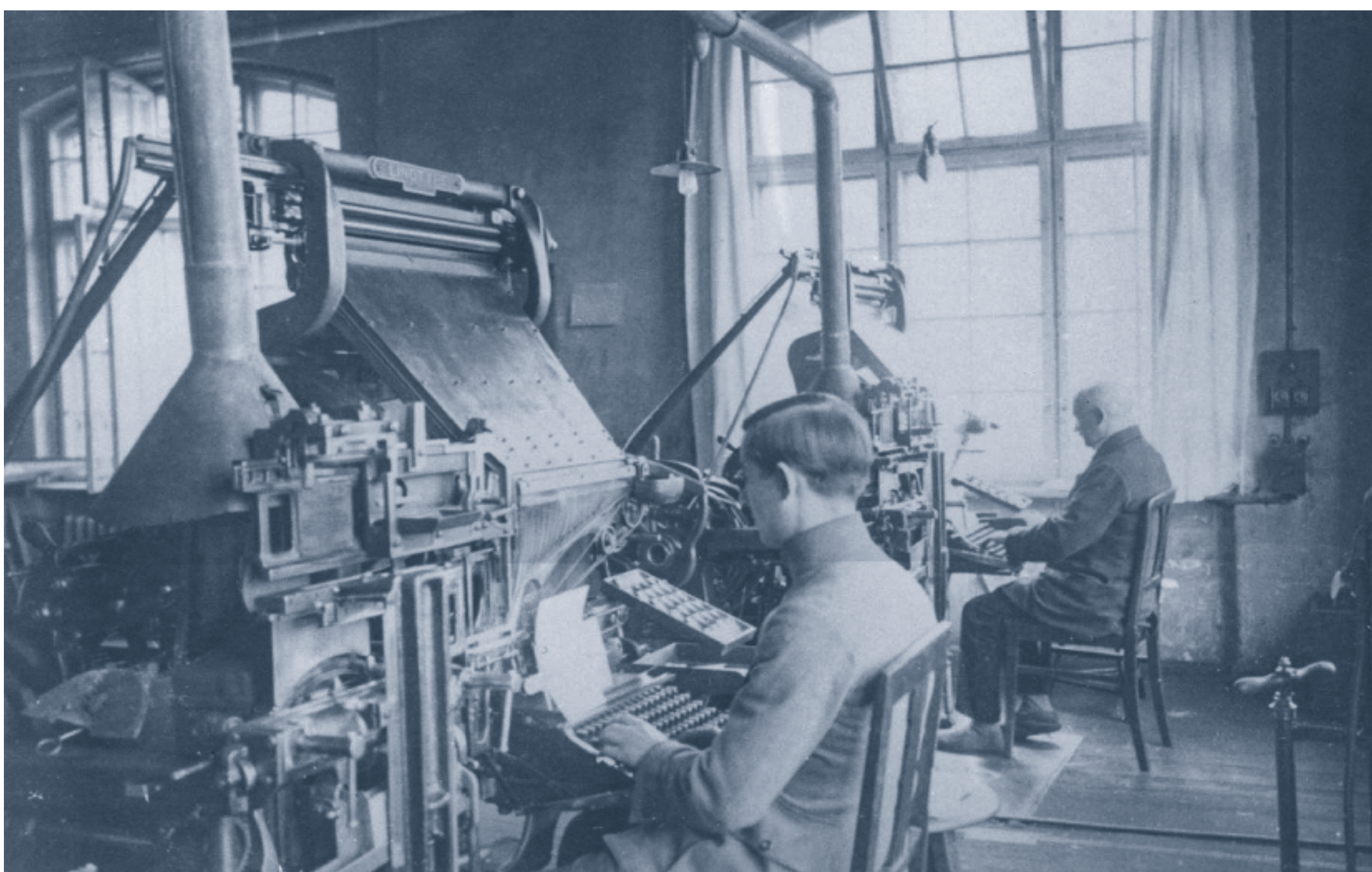

Brama wjazdowa do Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu,
zbiór kopii działu historii, autor reprodukcji cyfrowej:
Dawid Schoenwald.

Pracownicy Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego w 1931 roku

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi
w Grudziądzu, zbiór kopii działu historii,
autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

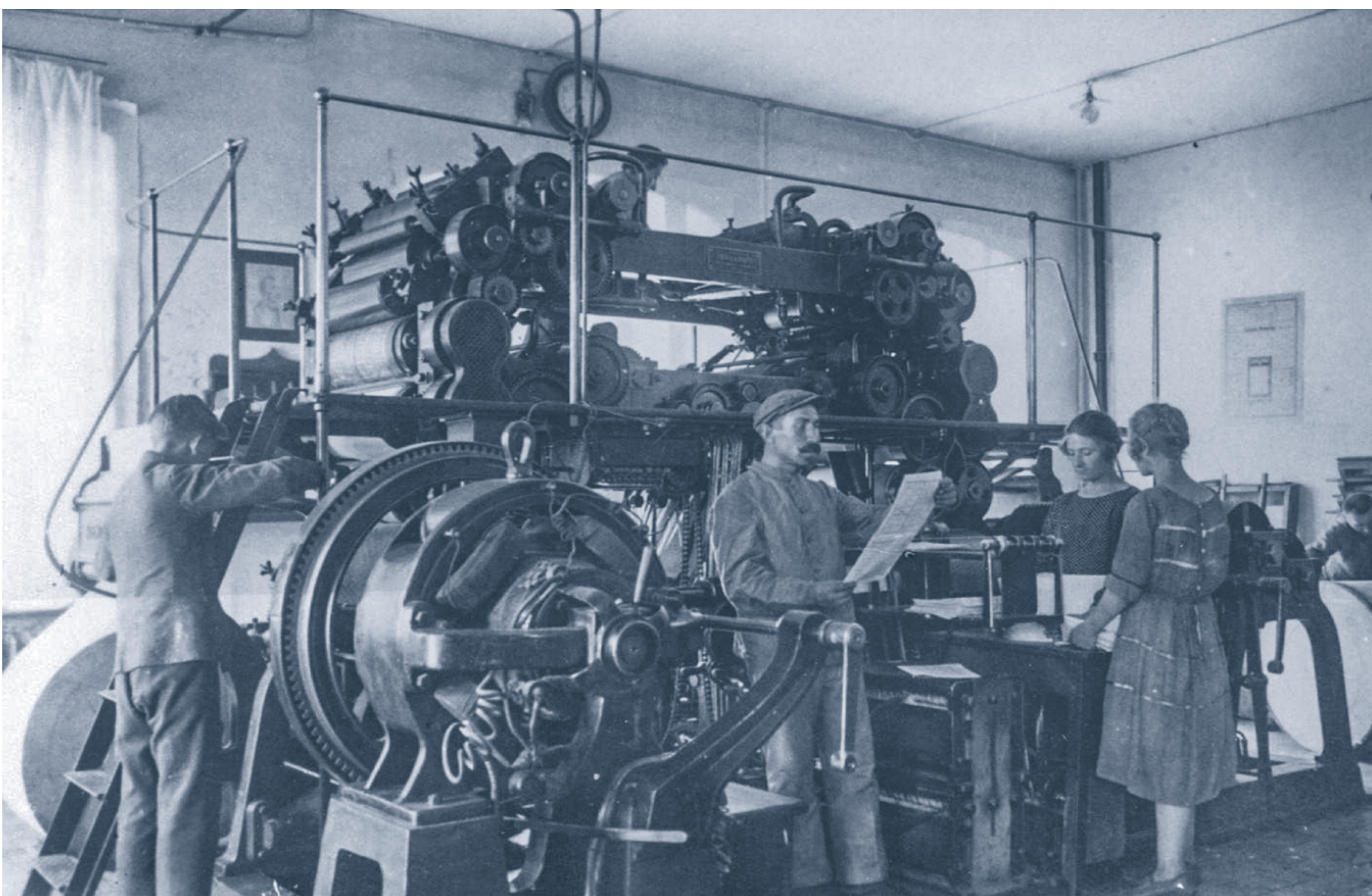
Zecernia maszynowa – linotypy, przy oknie Ignacy Szopiński

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu,
zbiór kopii działu historii, autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

**WIKTOR
KULERSKI**

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Maszyna rotacyjna do druku „Gazety Grudziądzkiej”, obok maszynista i chemigraf Leon Lorek

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, zbiór kopii działu historii,
autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

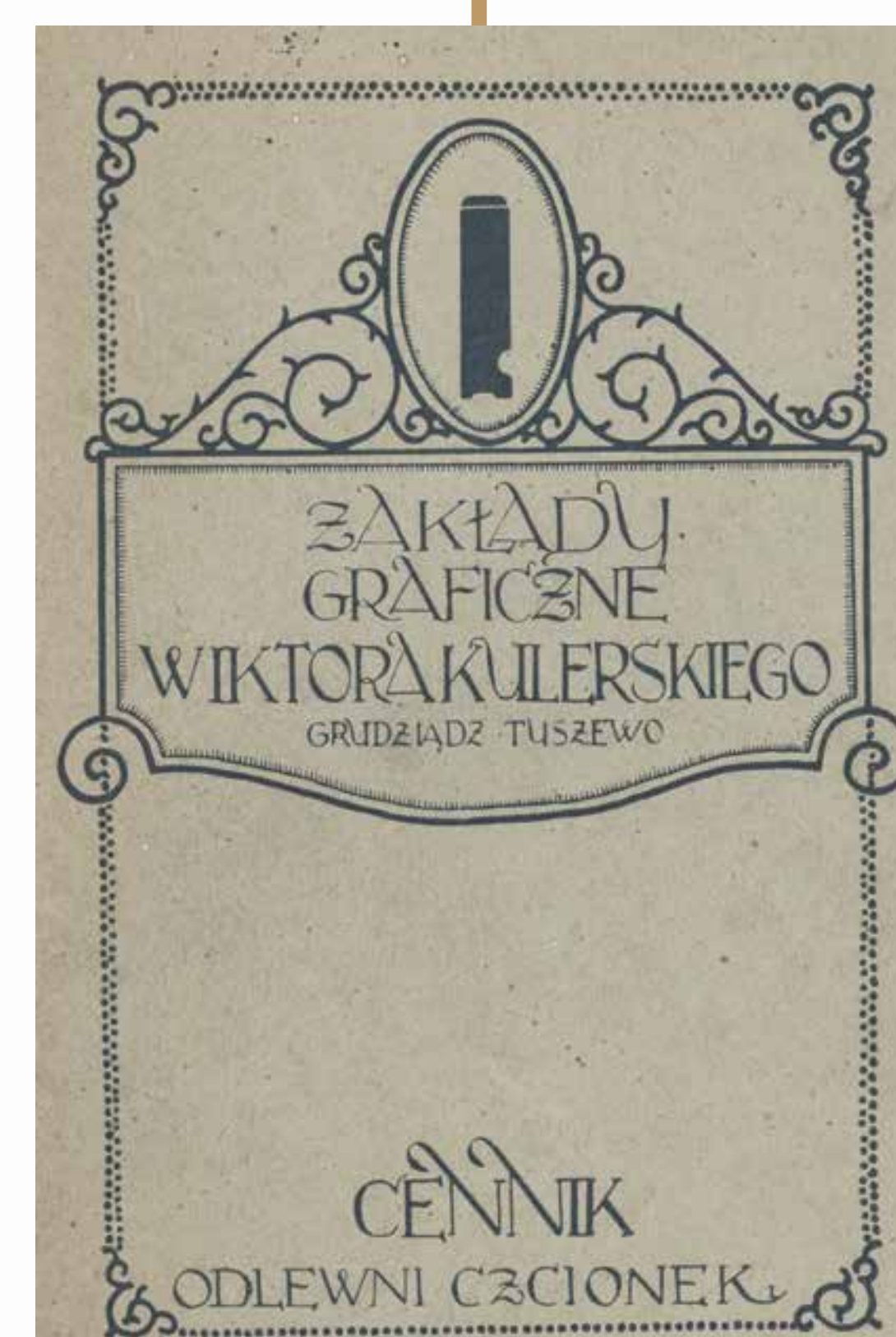
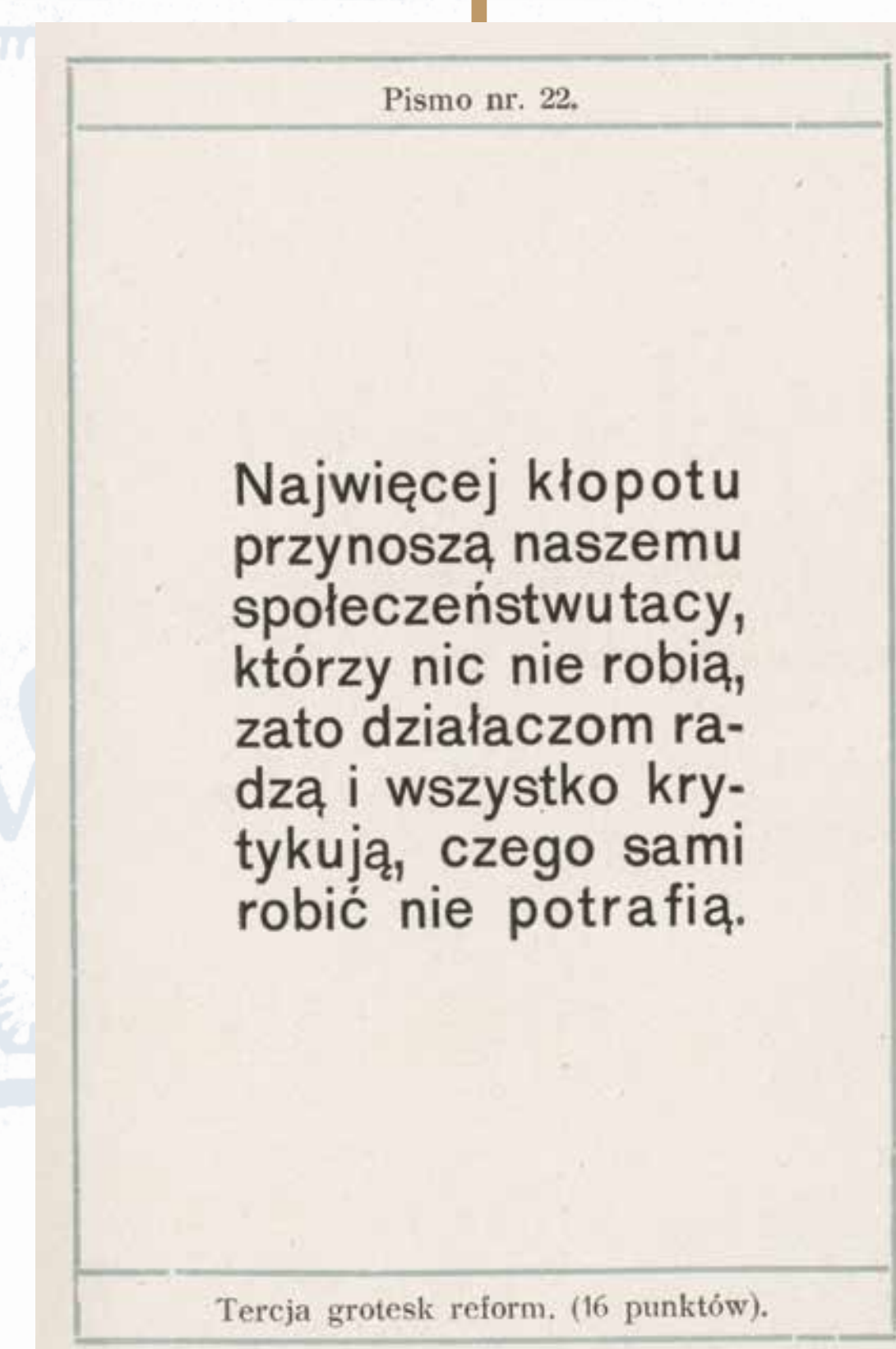

Introligatornia

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, zbiór kopii działu historii,
autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

Strona tytułowa *Cennika* odlewni czcionek Zakładów Graficznych oraz krój pisma nr 22

Źródło: *Cennik odlewni czcionek*, Grudziądz 1922.
Praca ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej
w Toruniu, sygn. MAG WF 2211, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

**WIKTOR
KULERSKI**

Patriotyzm zakłęty w czcionkach

Gazeta Grudziądzka.

„Gazeta Grudziądzka“
wychodzi trzy razy tygodniowo i to na wtorek, czwartek i
sobotę z dodatkami „Gościem Świątecznym“ „Dodatkami
rolniczo-przemysłowym“ i „Przyjacielem Działwy“. Przedpłata
na pocztę wynosi 1 mk. ćwierćrocz., z odnosz. do domu 1.25 m
w Grudzu. w ekspedycyi i w agencyach 80 fen., z odnoszeniem
do domu 1 mk. Pod opaską wystana kosztuje „Gaz. Gr.“
w obrębie granic rzeszy niemieckiej w Austrii 2 marki.

W imię Boże!
Za Wiarę i Ojczyznę!

Ogłoszenia
przyjmują się po 10 fen. płatnych w Grudziądzu od 6-lam
wego wiersza petyt. Tłumaczenia na język polski bezpłatn
Kto często ogłasza otrzymuje rabat. — Reklamy po 20 fen
od wiersza. — Listy do redakcyi pisane niszczą się.
Adres Drukarni, Redakcyi, Ekspedycyi i Księgarni
Grudziądz (Graudenz) Rynek Żyżowy
(Getreidemarkt 2.)

Dziś: Huberta Bisk.
Jutro: Karola Borom.
Pojutrze: Emeryka kr.

Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

Dziś wschód słońca 7.03 zach 4.42
Jutro „ „ 7.05 „ 4.22
Dziś wschód księży 0.00 „ 4.32

**Pierwsze walne zgromadzenie
„Towarzystwa Wiecowego“**
odbędzie się we wtorek dn. 7. Listopada r.
1899 o g. 1¹/₂ w **Chelmnie** w hotelu „Pod
Czarnym Orłem“ przy rynku.

Porządek dzienny

1. Zagajenie i wybór przewodniczącego
obrad.
2. Rozstrzygnięcie, czy towarzystwo ma
się zajmować także polityką czy tylko
wpływać na sprawy publiczne.
3. Uchwalenie ustaw.
4. Wybór zarządu.
5. Wybór miejsca następnego walnego
zgromadzenia.
6. Wnioski.

O licznym udziale Członków i Przyjaciół
towarzystwa uprasza
Zarząd tymczasowy.

Okrzyk zgromadzenia i rozgoryczenia

rozlega się odgłos grzoty po całych Prusach
Zachodnich, ba w całej ziemi polskiej.
W **chelmińskim gimnazjum zniesiono naukę
języka polskiego we wszystkich
klasach aż do trzeciej.**

Rzecz prawie nie do uwierzenia, a jed-
nakże prawdziwa.

A więc w Chelmnie, w tem gimnazjum,
utworzono na podstawie starej wyższej

Ogniem i mieczem

Powieść z lat dawnych

135) przez Henryka Sienkiewicza.
Ciąg dalszy.

Tymczasem docięto reszty nieszczęśli-
wych kozaków, kilkunastu związano, którzy
katu mieli być oddani w obozie, aby zezna-
nia z nich wydobył, inni zaś leżeli poro-
ciagani i martwi. Bitwa ustała — zgiełk
uciszył się. Semenowie zbierali się koło
swego wodza i widząc go klęczącego pod
skala, poglądali na niego niespokojnie, nie
wiedząc, czy nie ranny. On zaś wstał, a
twarz miał tak jasną, jakby mu zorze w du-
szy świeciły.

— Gdzie ona jest? — spytał Zagłoby

— W Barze.

— Bezpieczna?

— Zamek to potężny, żadnej napaści się
nie boi. Ona w opiece jest u pani Sławo-
szewskiej i u mniszek.

— Chwała bądź Bogu Najwyższemu! —
rzekł rycerz, a w głosie drgało mu głębokie
rozrównienie. — Dajże mnie wasę rękę. Z
duszy, z duszy dziękuję.

Nagle zwrócił się do semenów:

— Siła jest jeńców?

szkoły polskiej, która tam przez całe wieki
istniała w tem gimnazjum zniesiono naukę
języka polskiego we wszystkich niższych kla-
sach aż do trzeciej.

I w jakim się to państwie dzieje? Czy
może w państwie rosyjskiem, w tem przez
Prusaków jako barbarzyńskie okrzykiem
państwie rosyjskiem? Broń Boże, to w tem
arcywilizowanym państwie pruskim, o
którem nikt niechce pochylić głowy, że
przoduje światu pod względem cywilizacji.
Ta przez Prusaków okrzykiem barbarzyń-
ska Rosya postępuje sobie inaczej, bo nie
tylko, że nie zadawia języka polskiego, ale
zaprowadza go we wszystkich klasach gim-
nazjalnych w całym Królestwie Polskiem i
rozszerza jego prawa, a oprócz tego zapro-
wadza naukę języka polskiego nawet we
wszystkich szkołach ludowych, gdy tymcza-
sem w Prusach wyrzucają w gimnazjum
chelmińskim, tem jedynym gimnazjum, w
którem język polski miał jakieś takie prawa,
jego naukę z wszystkich niższych klas aż
do trzeciej.

Ani słowa, panowie Prusacy, możecie się
wobec dzikiej zgrai polakożerców, zarażo-
nych wściekłą antypolską, poszczycić tem
nowym bohaterstwem, ale czy Wam to
drażnienie i rozgoryczanie ludności polskiej,
czy Wam te łzy, które wyciskacie matkom i
rodzicom polskim, na zdrowie wyjdą, to oka-
że przyszłość! Rozgoryczajcie, panowie Prusa-
cy, ludność polską dalej, drażnijcie ją, pod-

— Simnadciat! — odpowiedzieli żoł-
nierze.

Na to pan Skrzetuski:

— Spotkała mnie wielka radość i miło-
sierdzie jest we mnie. Puścić ich wolno.

Semenowie uszom swoim wierzyć nie
chcieli. Tego zwyczaju nie bywało w woj-
skach Wiśniowieckiego.

Skrzetuski zmarszczył zlekka brwi.

— Puścić ich wolno — powtórzył.

Semenowie odeszli, ale po chwili starszy
esaul wrócił i rzekł:

— Panie poruczniku, nie wierzą, isé nie
śmia.

— A pęta mają rozcięte?

— Tak jest.

— Tedy zostawić ich tutaj, a sami na koni.

W pół godziny później orszak posuwał
się znów wśród ciszy wazką drożyną. Ze-
szedł też księżyc, który poprzemkał długie-
mi białymi pasmami do środka boru i roz-
świecił ciemne głąbie. Pan Zagłoba i Skrze-
tuski, jadąc na czele, rozmawiali z sobą.

— Mów-że mnie waszmość o niej wszy-
stko, co tylko wiesz, — rzekł rycerz. — To
tedy waszmość ją z rąk Bohunowych wyr-
wał?

— A ja, jeszcze mu łeb na odjezdzie
obwiał, by krzyknąć nie mógł.

— O toś waszmość postąpił wybornie,
jak mnie Bóg miły! A jakżeście się do Ba-
ru dostali?

noście ręce wasze na najświętsze jej obok
religii św. skarby, wyciskajcie matkom i ro-
dzicom łzy, wyciśnijcie ich całe morze, a to
morze łez polskich wolać będzie do nieba o
pomstę, dopóki Bóg Wszechmogący nie po-
wie Wam: przebrała się miara.....

W sprawie „Wasty“

Kto jest obowiązany do składki
dodatkowej?

W tem miejscu nadmieniamy, iż do skład-
ki dodatkowej zobowiązani są tylko człon-
kowie, przyjeźci do końca roku 1898, ponie-
waż odnosi się ono do rezerwy ułożonej do
roku 1898, z której na koszt organizacyjne
i zakładowe zaczerpnięta została.

Członkowie, którzy wstąpili lub wstąpią
później, należeć będą do instytucji, posiada-
jącej już pełną rezerwę, mającej wszelkie
koszta organizacyjne (zakładowe) już zamor-
tyzowane, nie mają już więc co dopłacać. —
Partycypować będą tylko w czystych
rocznych, które mieliśmy w ostatnim latach
stałe, a które już teraz dla czystego bilansu
rozdzielane będą jako dywidendy rozumie
się tylko tym, którzy są już 5 lat zabezpie-
czeni.

Obecne dochody wystarczają w zupeł-
ności na odkładanie pełnej rezerwy.

Dla większej pewności naszych członków
dodajemy jeszcze, iż nasz dochód roczny wy-

— Ej, siłaby mówić, i to podobno będzie
innym razem, bom okrutnie zmęczony, w
gardle mi zaschło od śpiewania lotrom. Nie
masz waszmość czego się napić?

— Mam manierczynę z gorzałką — oto
jest!

Pan Zagłoba uchwycił blaszankę i prze-
chylił do ust! rozległy się długie grzdykania,
a pan Skrzetuski niecierpliwy, nie czekając
końca, pytał dalej:

— A zdroważ ona?

— Co tam! — odparł pan Zagłoba —
na suche gardło każda zdrowa.

— Ależ ja o kniaziównę pytam nie o
gorzałkę!

— O kniaziównę? — jako łania.

— Bądź-żo chwala Bogu Najwyższemu!
Dobrze jej tam w Barze?

— Ze i w niebie lepiejby jej być nie mo-
gło. Dla jej gładkości wszystkie serce lgną
do niej. Pani Sławoszevska tak ją miłuje,
jakby właśnie rodzoną. A co tam się kawa-
lerów w niej kocha, tegobys waszmość na
rozańcu nie zliczył, jeno że ona tyle o nich
dba, ile ja teraz o wasciną manierkę, stałym
ku waszmości afektem płoną.

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Uczmy dzieci czytać po polsku.

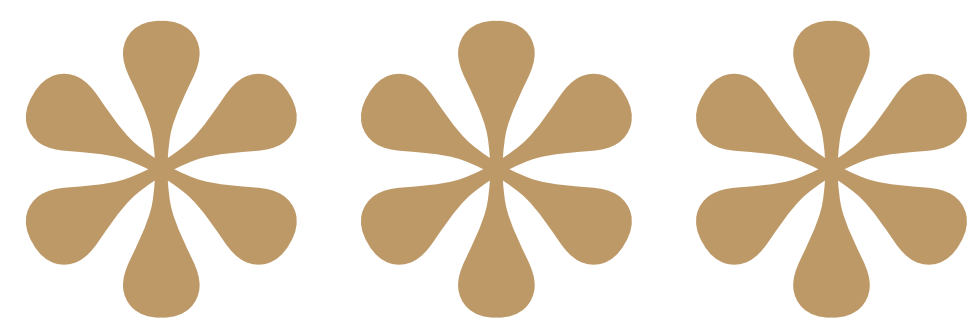
Pierwsza strona „Gazety Grudziądzkiej” z dnia 4 listopada 1899 roku

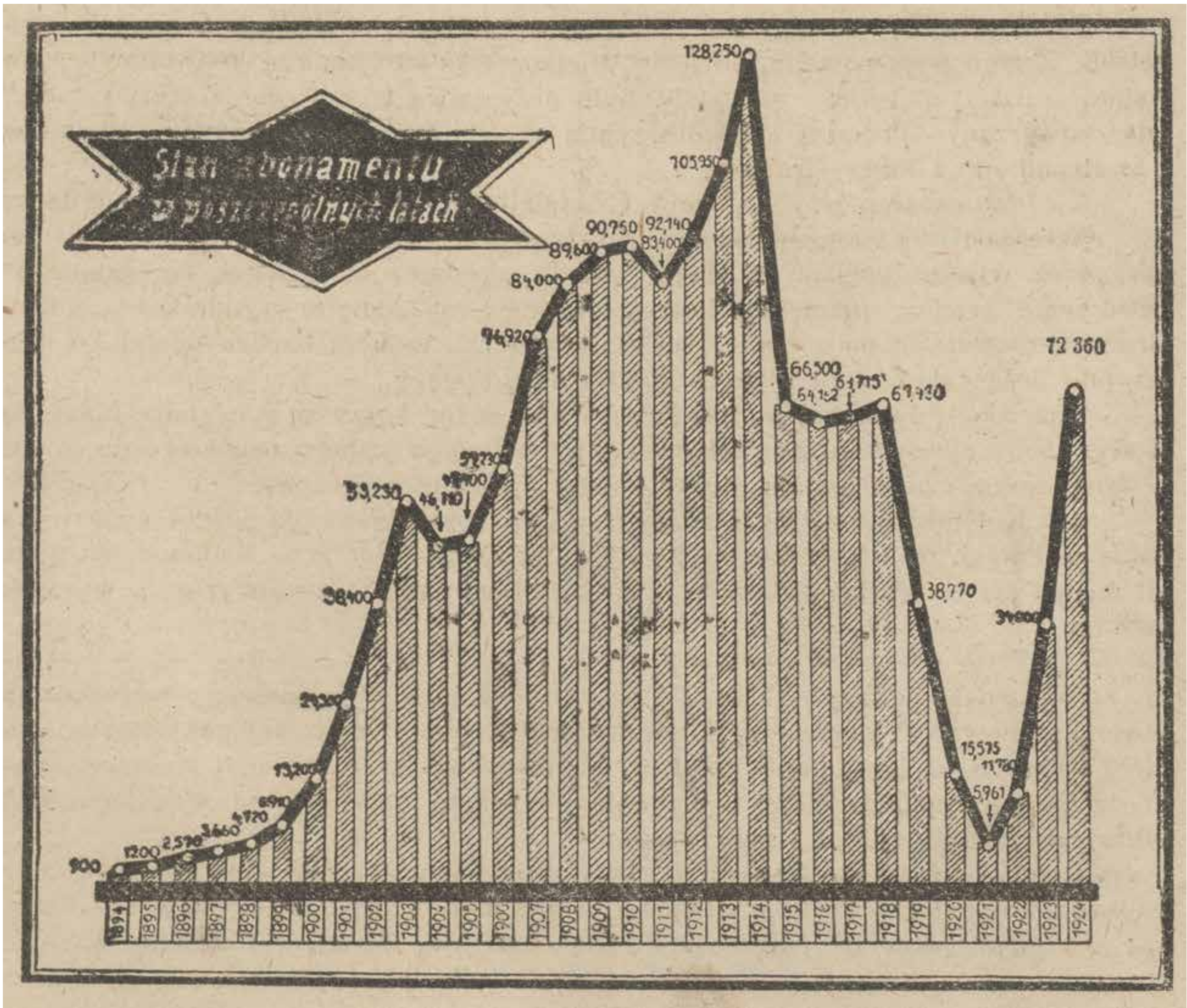
Źródło: „Gazeta Grudziądzka”, 1899, nr 132, s. 1.

Praca ze zbiorów Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu,
sygn. 198.445, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

**WIKTOR
KULERSKI**

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Nakład wydawniczy Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego na przestrzeni lat: 1894–1924

Źródło: Kalendarz Jubileuszowy 30-lecia Gazety Grudziądzkiej na rok 1925, Grudziądz 1924, s. 35. Praca ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, sygn. KM, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

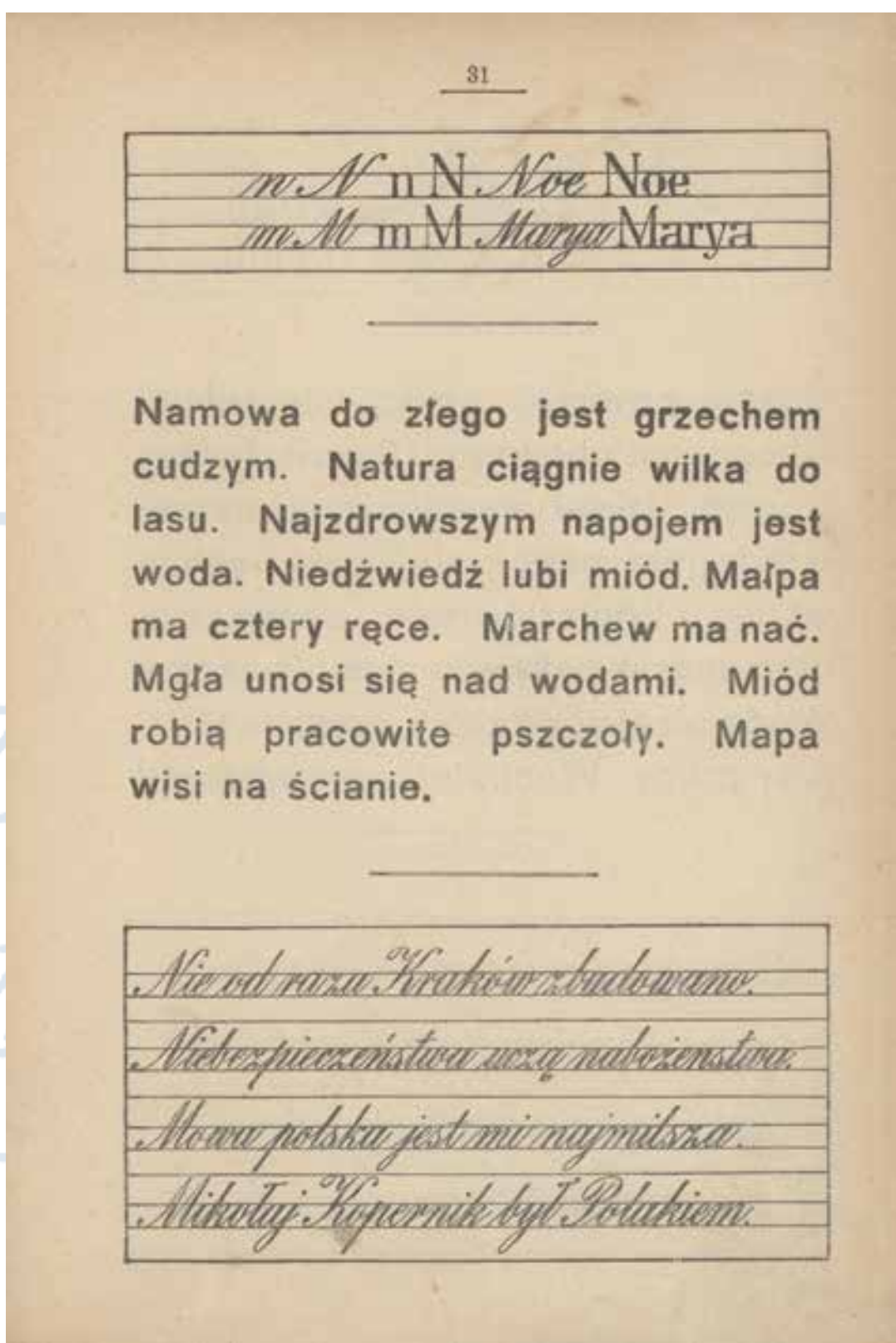
Reklama Zakładów Graficznych Wiktora Kulerskiego

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, zbiór kopii dzieła historii, autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

WIKTOR KULERSKI

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Strony z *Elementarza polskiego*

Źródło: *Elementarz polski*. Działkom polskim ofiaruje *Gazeta Grudziądzka*, Grudziądz 1911, s. 11 i 31. Praca ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, sygn. MAG 7726, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

Do polskich rodziców

(...) Dążąc do tego, żeby nasze młode pokolenie nauczyło się czytać i pisać w ojczystym języku, postanowiliśmy nie szczędzić kosztu i trudu, żeby o ile możliwości, w każdej rodzinie polskiej był polski elementarz. I o to podajemy Wam Kochani Rodzice Polscy, ten nasz Elementarz. Przyjmijcie go jako dowód, jak troskliwie dbamy o lud polski i jego przyszłość. Jeżeli macie już w domu elementarz inny i niniejszego potrzebować nie możecie, to podarujcie go dzieciom takich rodziców którzy ani gazety ani książki polskiej w chacie jej nie mają. Dajcie im na dowód, że los ich dziątek, choć oni o nas nie dbają, leży nam bardzo a bardzo na sercu. (...)

Wydawnictwo „Gaz. Grudziądz.”

Fragment Wstępu do *Elementarza polskiego*

Źródło: *Elementarz polski*. Działkom polskim ofiaruje *Gazeta Grudziądzka*, Grudziądz 1911, s. 3.

Władysław Łokietek po bitwie pod Płowcami.

Zakłady Graficzne Wiktora Kulerskiego
Grudziądz (Pomorz)

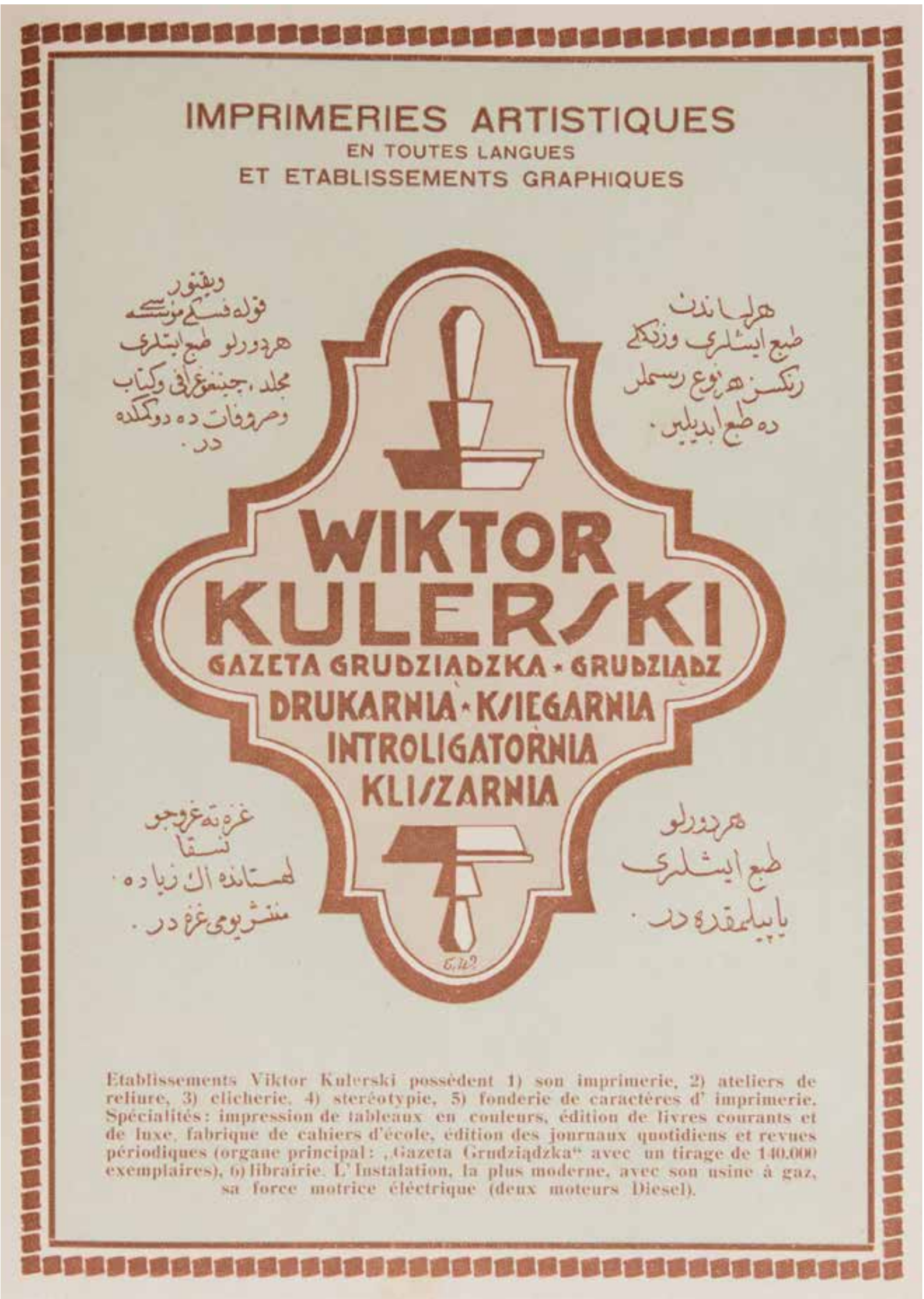

Ilustracja przedstawiająca Władysława Łokietka po zwycięskiej bitwie z Krzyżakami pod Płowcami w 1331 roku

Źródło: *Dzieje Narodu Polskiego w obrazach*, Grudziądz [1930], nr 14. Praca ze zbiorów Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu, sygn. 611/W, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

WIKTOR
KULERSKI

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Reklama Zakładów Graficznych
Wiktora Kulerskiego w pamiątkowej księdze
wydanej z okazji Wystawy Polskiej
w Konstantynopolu (İstanbul) w 1924 roku

Źródło: Ilustrowana księga pamiątkowa "Przemysł polski a Turcja" wydana z okazji Wystawy Polskiej w Konstantynopolu = Livre Commémoratif Illustré "L'Industrie Polonaise et la Turquie" édité à l'occasion de l'Exposition Polonaise à Constantinople, Warszawa – Grudziądz – Konstantynopol 1924, brak paginacji.
Praca ze zbiorów Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu, sygn. 111.221,
autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

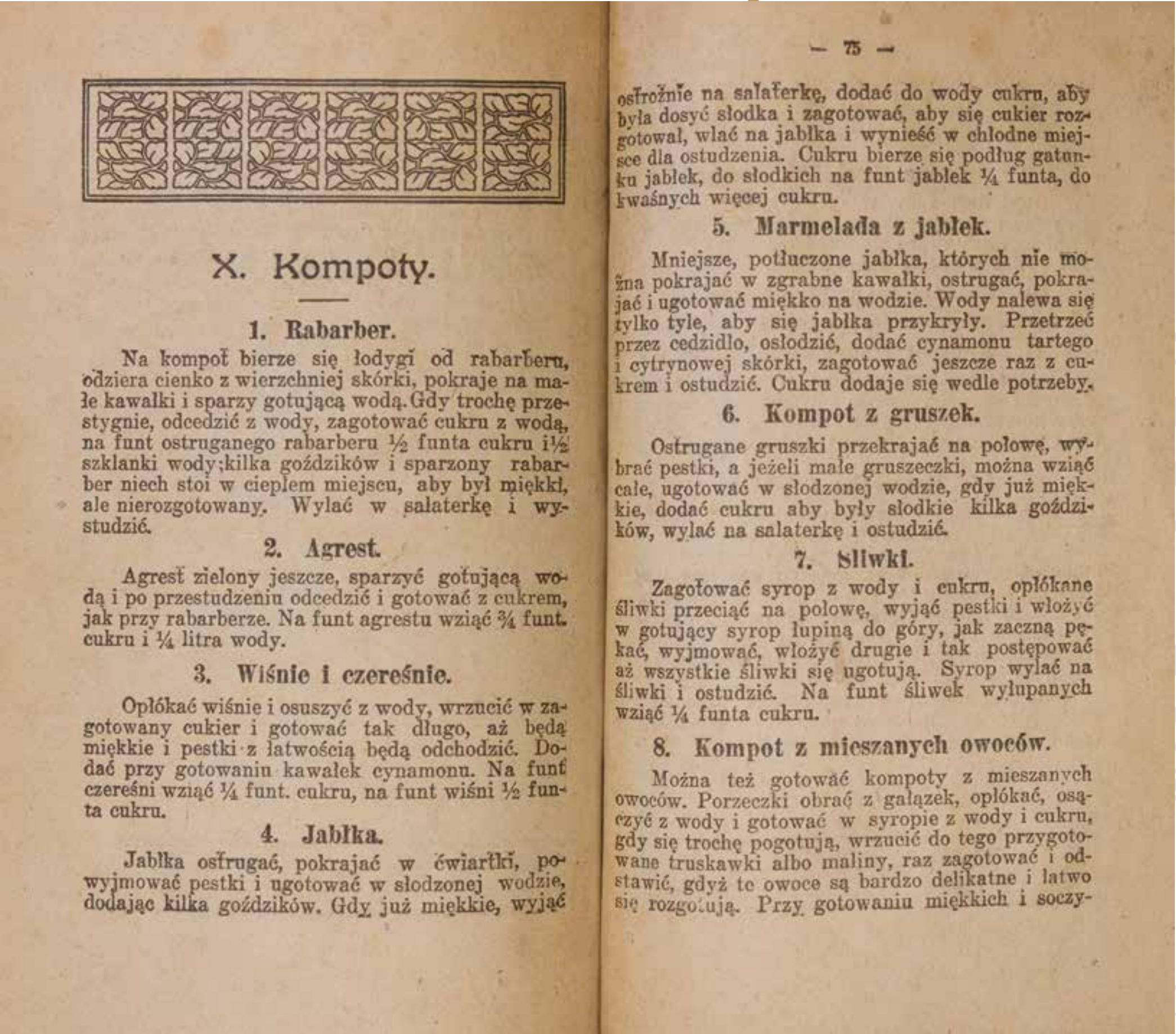
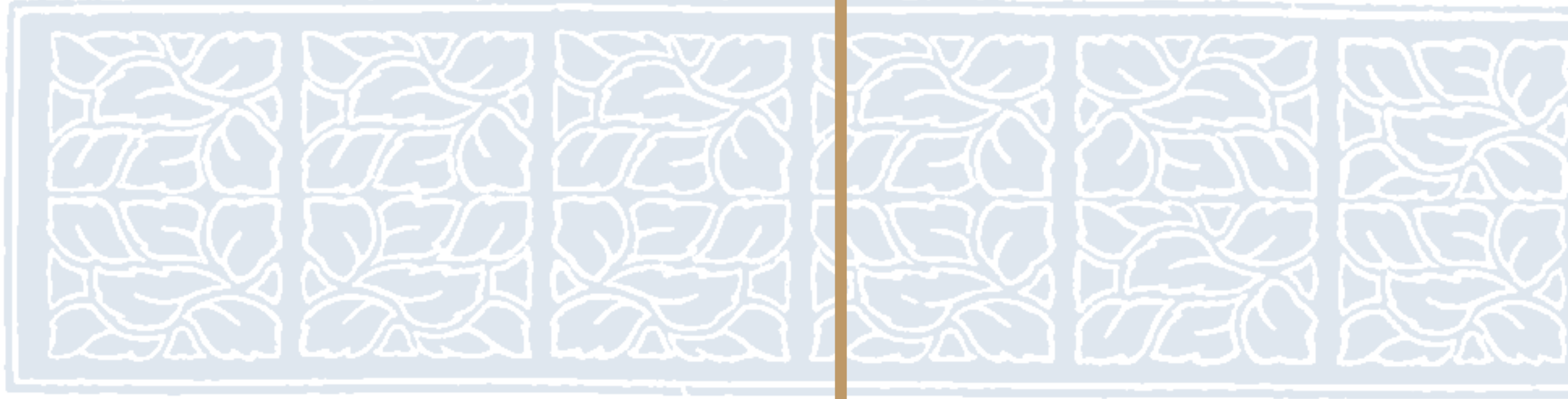

Pawilon „Gazety Grudziądzkiej”
na wystawie przemysłowej w Grudziądzu w 1925 roku

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, sygn. MG IK 2205-5,
autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

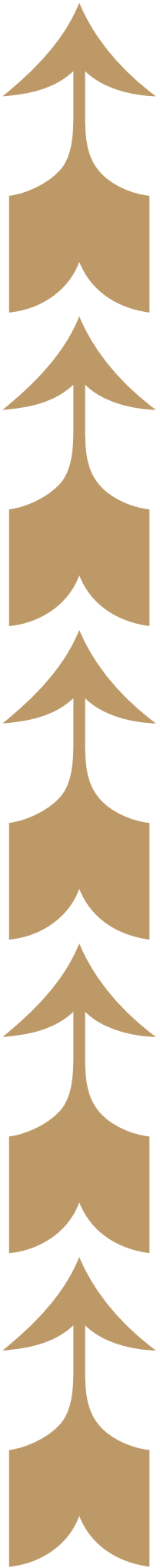
WIKTOR
KULERSKI

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Przepisy na kompoty
z Nauki gotowania

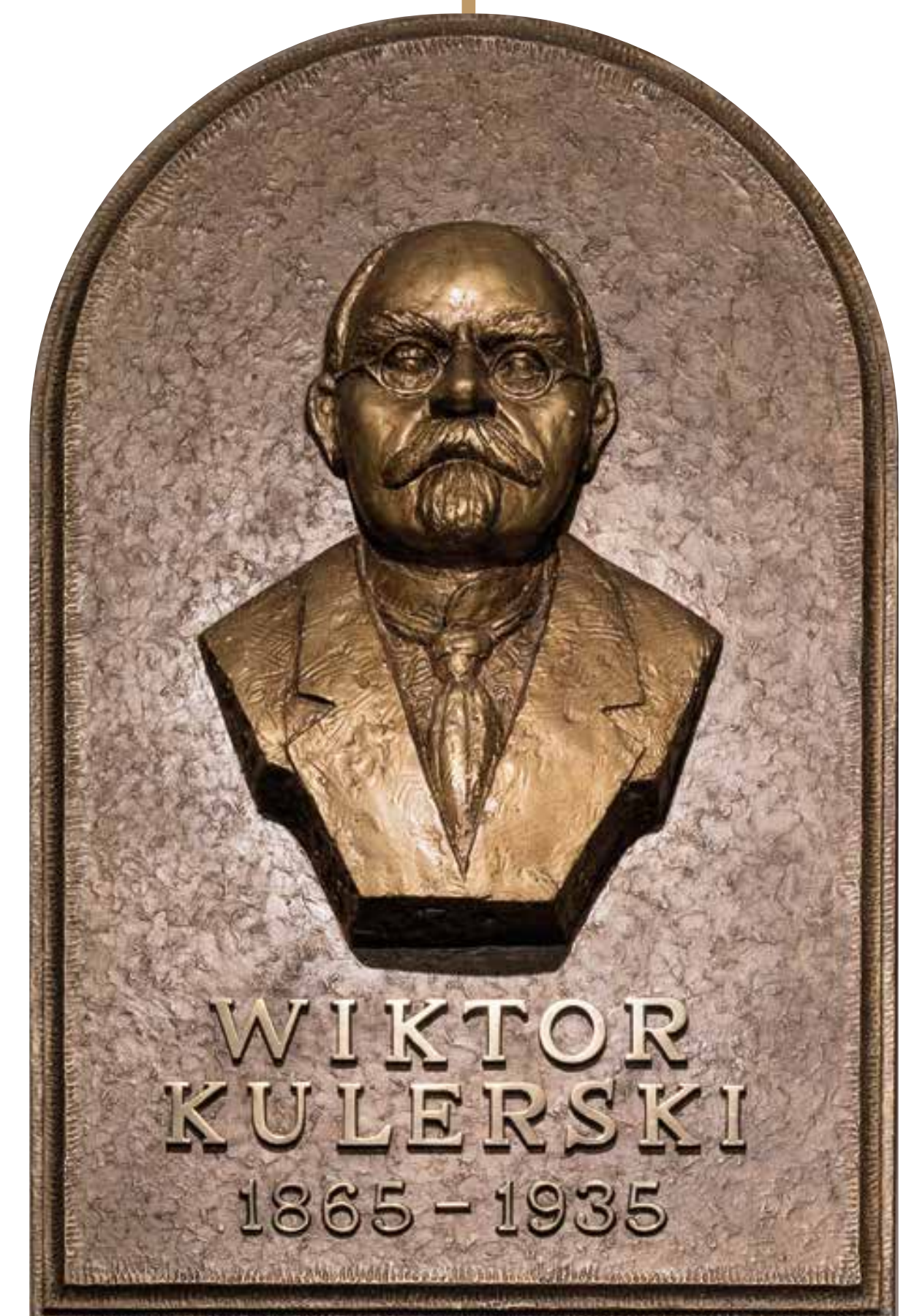
Źródło: Nauka gotowania do użytku Ludu polskiego. Ułożona z prac konkursowych M. Reszelskiej, Stanisławy Mittmann i Stefanii Królikowskiej, Grudziądz 1922, s. 74–75.
Praca ze zbiorów Biblioteki Miejskiej im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu, sygn. 165997, autor reprodukcji cyfrowej: Tomasz Dorawa.

Pokój z wystawą druków Zakładu Graficznego, II RP

Źródło: Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu, zbiór kopii działu historii,
autor reprodukcji cyfrowej: Dawid Schoenwald.

Tablica pamiątkowa
poświęcona
Wiktorowi Kulerskiemu
w Bibliotece Miejskiej
im. Wiktora Kulerskiego
w Grudziądzu

Autor zdjęcia: Tomasz Dorawa.

Konferencja prasowa
w Bibliotece Miejskiej
im. Wiktora Kulerskiego
w Grudziądzu, zorganizowana
z inicjatywy Senatorów RP:
Ryszarda Bobera
i Kazimierza Kleiny

Na pierwszym planie, po lewej stronie:
Prezydent Grudziądza Maciej Glamowski,
po prawej: Senator RP Ryszard Bober,
z tyłu: Wiceprezydent Grudziądza
Szymon Gurbin

Źródło: <http://ryszardbober.pl/upamietnienie-wiktora-kulerskiego-nid24> (dostęp: 6.07.2021).
Autor zdjęcia: Łukasz Szalkowski.

Wystawa zorganizowana z inicjatywy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
przez WBP – Książnicę Kopernikańską w Toruniu

RYSZARD BOBER
KAZIMIERZ KLEINA
SENATOROWIE RP

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

URZĄD MIEJSKI
W GRUDZIĄDZU

**WIKTOR
KULERSKI**

Patriotyzm zaklęty w czcionkach

Kurator:
dr Mariusz Balcerek

Autorzy reprodukcji cyfrowych
i zdjęć:
Tomasz Dorawa,
Dawid Schoenwald,
Łukasz Szalkowski

Opracowanie graficzne:
Kamil Snochowski